

S P R A W O Z D A N I A

LEON JAN ŁUKA

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI MUZEUM ARCHEOLOGICZNEGO W GDAŃSKU W LATACH 1978—1979

W latach 1978—1979 Muzeum Archeologiczne w Gdańsku prowadziło następujące formy działalności:

1. Prace dydaktyczno-oświatowe
 2. Badania naukowe i terenowe. Podnoszenie kwalifikacji pracowników Muzeum Archeologicznego w Gdańsku.
 3. Prace wewnątrzmuzealne.
 4. Działalność administracyjna i gospodarcza.
 5. Obchody 25-lecia Muzeum Archeologicznego w Gdańsku (1953—1978).
- Działalność Muzeum w zakresie ochrony zabytków archeologicznych na terenie województwa gdańskiego została przedstawiona w osobnym sprawozdaniu, zamieszczonym w niniejszym tomie „Pomorania Antiqua”.

1978 r.

1. Prace dydaktyczno-oświatowe

Na prace Działu Naukowo-Oświatowego Muzeum składała się organizacja wystaw czasowych i oświatowych oraz akcja odczytowa. Poza wystawami stałymi („Pradzieje Pomorza Wschodniego”, „Gdańsk X—XIII w. w świetle wykopalisk”) czynna była od marca do września wystawa czasowa pt. „Początki miasta Gniewa w świetle badań 1975—1977”, ukazująca rezultaty prac wykopaliskowych prowadzonych w ramach rewaloryzacji zespołu staromiejskiego i zamkowego w Gniewie. Pokazano na niej oryginalne zabytki i fotogramy z badań prowadzonych w pierzei południowej rynku, gdzie napotkano ślady osadnictwa przedlokacyjnego datowanego na XI—XII w. oraz warstwy z czasów miasta lokacyjnego. Ponadto ukazano wyniki badań prowadzonych przy ratuszu, odkrycie fundamentów Bramy Gdańskiej i przedbramia przy ul. Marchlewskiego oraz badania prowadzone przy ul. Dolny Podmur. Wystawa ukazała też rezultaty badań architektonicznych i prac konserwatorskich. Z okazji wystawy o Gniewie Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku wydał drukiem ilustrowaną składankę o wynikach badań archeologicznych w Gniewie, w opracowaniu mgr Elżbiety Choińskiej-Bochdan.

W drugiej połowie września, w październiku i z początkiem listopada eksponowano w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku wystawę czasową pt. „Kultura Afganistanu”, przygotowaną przez Muzeum Etnograficzne w Warszawie.

Ponadto Muzeum przygotowało kilka wystaw oświatowych. W Szkole Podstawowej w Brodnicy Górnej czynna była wystawa pt. „Pradzieje Pojezierza Kaszubskiego”, ukazująca w fotogramach kulturę mieszkańców tego obszaru od młodszej epoki kamienia po schyłek wczesnego średniowiecza. Z okazji XXX-lecia Ludowego Wojska Polskiego Muzeum Archeologiczne w Gdańsku opracowało wystawę pt. „Broń w dawnej Polsce”, udostępniając ją w jednostkach wojskowych w zachodniej strefie Zatoki Gdańskiej. W Luzinie, gm. loco, eksponowano wystawę oświatową ilustrującą osadnictwo starożytne i wczesnośredniowieczne w Luzinie i jego najbliższej okolicy. Wreszcie w holu Muzeum czynna była wystawa pt. „Nowe nabytki w 1977 r.” W listopadzie 1978 r. w związku z koniecznością przeprowadzenia remontu kapitalnego w budynku głównym Muzeum oraz w Bramie Mariackiej musiano zlikwidować wszystkie wystawy stałe i czasowe. Miało to wpływ na frekwencję zwiedzających, która w tym roku wynosiła 18 097 osób.

Pracownicy Działu Naukowo-Oświatowego oraz pozostali archeolodzy ogłosili w roku sprawozdawczym 95 odczytów i prelekcji w budynku Muzeum, na terenie Tójmiasta i na Ziemi Gdańskiej w szkołach, gminnych i miejskich ośrodkach kultury, bibliotekach i jednostkach wojskowych. Liczba przełomów omawianego działu wzrosła w 1978 r. o 597 sztuk, osiągając stan 5586 sztuk.

2. Badania naukowe i terenowe. Podnoszenie kwalifikacji pracowników Muzeum Archeologicznego w Gdańsku

Zgodnie z planem w 1978 r. kontynuowano prace badawcze nad wcześniej podjętymi tematami w zakresie pogłębienia wiedzy o kulturach: łużyckiej, wschodniopomorskiej, staropruskiej (V—VII w) oraz prapolskiej.

Kontynuowano więc badania nad poznaniem kształtowania się osadnictwa ludności kultury łużyckiej na Wysoczyźnie Siemirowickiej, przeprowadzając tam poszukiwania powierzchniowe, a w samych Siemirowicach (stan. 1) rozkopano dalszy kurhan datowany na okres IV—V epoki brązu. Prace te zakończyły ośmioletnie (1971—1978) badania na cmentarzysku grupy kaszubskiej kultury łużyckiej, przeprowadzone pod kierunkiem mgr Aleksandry Szymańskiej, uwieńczone wyeksplorowaniem ogółem 26 kurhanów. Pierwsza część pracy o wynikach tych badań z lat 1971—1974 w opracowaniu mgr Aleksandry Szymańskiej ukazała się drukiem w tomie VII (1977) organu Muzeum pt. „Pomorania Antiqua”.

Również w Chwarznie (stan. 1), gm. Stara Kiszewa, mgr Gabriela Jeziorska z Warszawy na zlecenie Muzeum Archeologicznego w Gdańsku podjęła badania na cmentarzysku wielokulturowym, na którym część grobów odkrytych w 1978 r. można datować na przełom epoki brązu i żelaza, uznając je za przynależne do ludności kultury łużyckiej. Należy przypomnieć, że w miejscowości tej w 1889 r. odkryty został duży skarb, liczący 28 zabytków brązowych, w skład którego wchodził między innymi znany wisiorek ażurowy oraz okazy bransolet nerkowatych. Odkrycie to niewątpliwie pozostaje w związku ze wspomnianym cmentarzyskiem.

W 1978 r. doc. Leon Jan Łuka, dyrektor Muzeum Archeologicznego

w Gdańsku, oddał do druku w „Pomorania Antiqua” pracę pt. *Kształtowanie się osadnictwa na Pomorzu Wschodnim na przełomie epoki brązu i żelaza*, przedstawioną w formie referatu na Międzynarodowym Sympozjum zorganizowanym przez Sekcję Paleodemografii Komitetu Nauk Demograficznych PAN, odbytym w dniach 6—9 grudnia 1977 r. w Warszawie. Celem tej pracy było ukazanie kształtowania się osadnictwa kultury łużyckiej i kultury wschodniopomorskiej (wejherowsko-krotoszyńskiej) za pomocą kartograficznych ujęć 736 stanowisk. Natomiast mgr Aleksandra Szymańska, st. kustosz Muzeum, przekazała do druku w „Pomorania Antiqua” ogłoszony na wspomnianym Sympozjum komunikat poświęcony kształtowaniu się osadnictwa na terenie Wysoczyzny Siemirowickiej na przełomie epoki brązu i żelaza.

Wiedza o rozwoju kultury pruskiej w V—VII w. została pogłębiona dzięki kontynuacji badań ratowniczych prowadzonych przez Muzeum Archeologiczne w Gdańsku na cmentarzysku w Nowince, stan. 1, gm. Tolkmicko, na którym w roku sprawozdawczym mgr Mirosław Pietrzak, kustosz Muzeum, wyeksplorował pochówki nr 85—105, na które składały się groby ludzi i koni. Materiały pochodzące z tych badań pozwoliły ponadto na wzbogacenie międzynarodowej wystawy pt. „Bałtowie — północni sąsiedzi Słowian”, zorganizowanej przez Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie i Muzeum Okręgowe w Białymstoku i eksponowanej w 1978 r. w Sofii.

Studia nad kulturą prapolską były kontynuowane w r. 1978 poprzez badania mgr Anny Wapińskiej na grodzisku w Owidzu (stan. 1), gm. Starogard Gdański, datowanym na IX—XII w., oraz mgr Elżbietę Choińską-Bochdan na terenie otwartej osady kultury prapolskiej położonej w Stężycy, gm. loco (stan. 9), datowanej na XI—XII w. Z uwagi na bliskie sąsiedztwo tej osady ze współczesnym chronologicznie z nią, dużym wczesnośredniowiecznym cmentarzyskiem kurhanowym położonym w lesie Uniradze, gm. Stężycza, badanym już wstępnie w okresie międzywojennym przez Instytut Prehistoryczny Uniwersytetu Poznańskiego i Muzeum w Toruniu, użytkowanym zapewne również między innymi przez mieszkańców osady w Stężycy, Muzeum Archeologiczne w Gdańsku planuje przeprowadzenie w najbliższych latach badań na tym cmentarzysku.

Pracownicy Muzeum Archeologicznego w Gdańsku kontynuowali w 1979 r. podnoszenie kwalifikacji zawodowych. Dr Leon Jan Łuka uzyskał na Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu habilitację, mgr Elżbieta Choińska-Bochdan kontynuowała pisanie pracy doktorskiej. Pracownicy merytoryczni Muzeum Archeologicznego brali udział w sesjach naukowych, m.in. w Malborku, Słupsku. Mgr Jerzy Szwed odbył dwumiesięczne studia w Danii, a doc. dr hab. Leon Jan Łuka jednomiesięczne studia w Austrii. W okresie od 10 do 13 maja Muzeum zorganizowało objazd szkoleniowy na trasie Gdańsk—Pułtusk—Płock—Włocławek—Grudziądz—Gdańsk.

3. Prace wewnątrzmuzealne

Do głównego inwentarza zbiorów Muzeum Archeologicznego w Gdańsku wpisano w roku sprawozdawczym 109 pozycji. Ogółem w 1978 r. przybyło 351 zabytków, pochodzących przede wszystkim z badań własnych placówki, a ogólna liczba zbiorów na dzień 31 XII 1978 r. wynosiła 23 745 zabytków. Prowadzono na bieżąco księgę ruchu muzealiów, opracowano 985 kart kata-

logowych i zweryfikowano dalszych 240 kart z lat poprzednich. Dla magazynu kultury wschodniopomorskiej sporządzono 1384 karty magazynowe. Kontynuowano katalog chronologiczny zbiorów, uzupełniając go o lata 1976—1977. Prowadzono na bieżąco archiwum. W grudniu 1978 r. przekazano do Muzeum w Łęborku partię zbiorów archeologicznych stanowiących własność tej placówki, zabezpieczonych przed laty w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku na skutek złych warunków ich magazynowania w Łęborku.

W roku sprawozdawczym Muzeum Archeologiczne pozyskało etat głównego inwentaryzatora zbiorów, obsadzony przez mgr Mieczysława Haftkę, który między innymi dokonał uporządkowania ewidencji protokołów sprawozdawczo-odbiorczych i opracował zasady gromadzenia, przechowywania i opracowywania zbiorów.

Biblioteka Muzeum zwiększyła w ciągu roku swój stan posiadania o 755 tomów, w tym 321 wydawnictw zwartych i 434 wydawnictwa ciągłe. Z wymiany wpłynęło 498 tomów o wartości 72 388,50 zł, w tym z wymiany zagranicznej 263 tomy o wartości 41 265,05 zł dewizowych. Stan Biblioteki na dzień 31 XII 1978 r. wynosił 12 175 tomów. Nawiązano wymianę z kilkoma dalszymi instytucjami w Belgii, Szwecji, RFN i USA. Na bieżąco prowadzono inwentarze, księgę przybytków, karty akcesji i karty wymiany. Do oprawy oddano 231 książek.

Biblioteka wypożyczyła w roku sprawozdawczym ogółem 237 książek, a w czytelni udostępniła 146 książek. Opracowano 755 kart dla katalogu alfabetycznego oraz 560 kart dla katalogu rzeczowego. W czytelni organizowano w odstępach dwutygodniowych wystawy nowych nabytków, a w holu Muzeum pracownicy Biblioteki przygotowali wystawę pt. „Czeska książka archeologiczna”. W IV kwartale 1978 r. (13 XI) rozpoczęto w Bibliotece skonstrum książek, zakończone w styczniu roku następnego.

W roku sprawozdawczym Muzeum przekazało do druku w wydawnictwie „Ossolineum” dwa tomy własnego organu pt. „Pomorania Antiqua” (tomy VIII i IX) oraz zeszyt nr 4 serii pt. „Zeszyty Popularnonaukowe Muzeum Archeologicznego w Gdańsku” zawierający opis i analizę srebrnych szelągów z okresu wojny trzynastoletniej, wchodzących w skład skarbu odkrytego przypadkowo w Łęborku, przy ul. B. Bieruta. Zeszyt ten przygotowali mgr Marta Męclewska i doc. dr hab. Edwin Rozenkranz.

Pracownie: graficzna, fotograficzna i konserwacji ceramiki realizowały swoje planowe zadania związane z pracami przy organizowaniu wystaw, prowadzeniu prac terenowych oraz z opracowywaniem naukowym zbiorów.

4. Działalność administracyjna i gospodarcza

W roku sprawozdawczym przyjęto do pracy młodszego asystenta — mgr. Olgerda Felczaka, specjalistę ds. obronnych — kmdr. Władysława Klicha, kierowcę — Henryka Grubę, plastyka — Zofię Stelmach oraz 4 pomoce muzealne. Na własne żądanie zwolnili się: st. kustosz — mgr Jerzy Szwed oraz dwie pomoce muzealne. Na emeryturę przeszedł kierowca Stanisław Gwazdac.

Dział administracyjny prowadził sprawy bhp i przeciwpożarowe. Dla magazynów zbiorów naukowych i pracowni naukowych i technicznych zakupiono cztery regały metalowe, dwie szafy archiwalne, biurka, dwa stoły kreślarskie, osiem stolików pod maszyny do pisania, stół laboratoryjny,

dwa mikroskopy, wagę analityczną, dwa niwelatory i sprzęt wykopaliskowy. Pokój gościnny wyposażono w nowe meble.

W r. 1978 w ramach przyznanego limitu przerobowego i środków w wysokości 1,5 mln zł kontynuowano siłami Oddziału Gdańskiego PP Pracowni Konserwacji Zabytków odbudowę zabytkowych kamieniczek przy ul. Działnej 9—11. W I kwartale tegoż roku dokonano częściowego odbioru pomieszczeń w tych kamieniczkach, które zgodnie z planem poprawy warunków bhp przekazano mieszczącej się dotychczas w ciasnych pomieszczeniach bibliotece i czytelnii. Biblioteka pozyskała pomieszczenie obliczone na 25 tysięcy tomów. Ponadto jedno pomieszczenie zostało zagospodarowane na pracownię naukową. Zakończono prace instalacyjno-wnętrzarskie na dwóch kondygnacjach nowych kamieniczek przy ul. Działnej 9—11 oraz wykonano ich elewację zewnętrzną.

W związku z rozpoczęciem prac remontowych budynku głównego z dniem 1 XII 1978 r. wstrzymana została do odwołania działalność wystawiennicza w pomieszczeniach Muzeum Archeologicznego w Gdańsku. Dokonano przeglądu dotychczasowych warunków pracy poszczególnych działów i pracowni oraz opracowano projekt zmiany funkcji niektórych pomieszczeń Muzeum. Postanowiono przenieść pracownię fotograficzną do pomieszczeń o większej kubaturze na II piętrze przybudówki od ul. Działnej, zaadaptować dwie sale wystawowe na magazyny naukowe zbiorów, utworzyć skarbiec, kancelarię tajną, wydzielić pomieszczenia dla archiwum akt muzealnych, przebudować pracownię i magazyn działu okresów późnolateńskiego, rzymskiego i okresu wędrówek ludów, wygospodarować pomieszczenie socjalne dla pracowników dozoru i obsługi, powiększyć salę odczytową i in.

Nakłady finansowe poniesione z tytułu adaptacji zabytkowych kamieniczek przy ul. Działnej 9—11 i rozpoczętych prac związanych z remontem kapitalnym dotychczasowej siedziby Muzeum wyniosły w 1978 r. 2728 tys. zł, a wysokość poniesionych wydatków z budżetu terenowego na bieżącą działalność Muzeum Archeologicznego w Gdańsku stanowiła kwotę 3 744 000 zł.

5. Obchody 25-lecia Muzeum Archeologicznego w Gdańsku (1953—1978)

Dnia 28 listopada 1978 r. odbyła się uroczystość z okazji 25-lecia Muzeum Archeologicznego w Gdańsku połączona z 30-leciem Muzeum Narodowego w Gdańsku. Brali w niej udział przedstawiciele politycznych i administracyjnych władz centralnych i wojewódzkich. Co się dotyczy Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, Ministerstwo Kultury i Sztuki przyznało tej placówce Złotą Odznakę za Opiekę nad Zabytkami, a Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego wręczył z tej okazji dyplomy uznania za długoletnią wzorową pracę najdłużej pracującym pracownikom merytorycznym i pracownikom obsługi muzealnej.

Początki Muzeum Archeologicznego w Gdańsku sięgają dnia 1 czerwca 1953 r., kiedy to przy ówczesnym Muzeum Pomorskim w Gdańsku został utworzony Dział Archeologiczny, powołany do opieki nad zabytkami archeologicznymi w terenie i prowadzenia akcji wystawienniczej. W pierwszych latach swej działalności Dział ten wspólnie z Muzeum Pomorskim w Gdańsku przystąpił do odbudowy ze zniszczeń wojennych późnorenesansowego b. Domu Przyrodników, położonego przy ul. Mariackiej 25/26, i sąsiadującej z nim oficyny przy ul. Działnej. Odbudowę tych obiektów prowadzono w latach

1954—1958. Z chwilą jej zakończenia Dział Archeologiczny został przekształcony w Oddział Archeologiczny Muzeum Pomorskiego w Gdańsku, który z kolei w 1959 r. przystąpił do odbudowy gotyckiej Bramy Mariackiej przy ul. Mariackiej 27, niemal całkowicie zniszczonej w czasie działań wojennych. W r. 1961 po zakończeniu odbudowy tego obiektu Oddział Archeologiczny Muzeum Pomorskiego w Gdańsku zorganizował w nowo otwartych pomieszczeniach dwie stałe wystawy pt.: „Pradzieje Pomorza Wschodniego” oraz „Gdańsk X—XIII w. w świetle wykopalisk”, czynne bez przerwy aż do końca 1978 r., tj. do chwili przystąpienia do remontu kapitalnego Muzeum.

Dnia 1 stycznia 1962 r. dotychczasowy Oddział Archeologiczny Muzeum Pomorskiego w Gdańsku został przekształcony w autonomiczne Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, będące po dziś dzień jedyną placówką tego rodzaju w całej Polsce północnej. Na stanowisko dyrektora placówki został powołany dr Leon Jan Łuka, dotychczasowy kierownik Działu i Oddziału Archeologicznego przy Muzeum Pomorskim w Gdańsku. W latach 1975—1978 Muzeum Archeologiczne prowadziło jeszcze odbudowę trzech kamieniczek przy ul. Dzianej 9—11, sąsiadujących z budynkiem głównym, co zwiększyło kubaturę Muzeum Archeologicznego w Gdańsku do 18 tys. m³.

Przedstawiając krótki zarys odbudowy pomieszczeń dla Muzeum Archeologicznego w Gdańsku należy jeszcze odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób placówka ta w ciągu swego 25-lecia realizowała społeczne zamówienie na odcinku pracy dydaktyczno-oświatowej, ochrony zabytków archeologicznych oraz pracy badawczej na terenie województwa gdańskiego.

Jeśli chodzi o działalność dydaktyczno-oświatową, to Muzeum Archeologiczne w Gdańsku poza wspomnianymi już ekspozycjami stałymi, sukcesywnie uzupełnianymi nowymi, cenniejszymi odkryciami, organizowało we własnych pomieszczeniach szereg wystaw czasowych, z których na wyróżnienie zasługują: „Dorobek archeologii na Pomorzu Gdańskim w XXV-leciu PRL” (1970), „Dary i kolekcje archeologiczne” (1972), „Skarby kultury dawnych mieszkańców Pomorza Wschodniego” (1975), „Prasłowiańska ludność kultury łężyckiej między Odrą a Wisłą” (1976), „Skarby sztuki starożytnej na terytorium Związku Radzieckiego” (1977) i „Początki miasta Gniewa w świetle badań 1975—1977” (1978). Eksponowano też wystawy przygotowywane przez inne placówki, jak np. Muzeum Narodowe w Warszawie: „Sztuka starożytnej Grecji i Rzymu” (1962), „Sztuka Etrurii i Rzymu” (1971), dalej Muzeum Narodowe w Szczecinie: „Gwinejskie safari” (1969), „Życie codzienne Gwinei” (1974). Na podstawie zbiorów zgromadzonych przez A. Wawrzyniaka powstała piękna wystawa pt. „Sztuka Indonezji w zbiorach A. Wawrzyniaka” (1971). Dzięki współpracy z Muzeum Narodowym w Krakowie i Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie — Muzeum Archeologiczne w Gdańsku eksponowało wystawy pt. „Broń w dawnych wiekach” (1968), „Broń biała od starożytności po czasy współczesne” (1975) oraz „Broń Bliskiego Wschodu” (1968).

Ponadto Muzeum Archeologiczne w Gdańsku w okresie 25-lecia organizowało wiele wystaw czasowych i oświatowych na terenie województwa gdańskiego, mających ułatwić naukę rodzimej historii w szkołach podstawowych i licealnych, w jednostkach wojskowych, bibliotekach, gminnych ośrodkach kultury i miejskich domach kultury. Równoległe z akcją wystawienniczą Muzeum prowadziło szeroko zakrojoną akcję odczytową w Trójmieście i na terenie województwa gdańskiego, organizowało kolokwia polowe w czasie prowadzenia badań terenowych. Znaczną pomoc w pro-

wadzeniu akcji dydaktyczno-oświatowej okazywał naszej placówce powstały w 1953 r. Oddział Gdański Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego. Miara uznania dla pracy dydaktyczno-oświatowej było nadanie w 1977 r. przez Ministerstwo Kultury i Sztuki Muzeum Archeologicznemu w Gdańsku dyplomu honorowego za osiągnięcia w upowszechnianiu kultury.

Już od początku swego istnienia Muzeum Archeologiczne w Gdańsku spieszyło z pomocą muzeum regionalnym w zakresie organizowania wystaw archeologicznych ilustrujących pradzieje regionów. Dotyczy to muzeów regionalnych w Elblągu, Kartuzach, Lęborku i Malborku.

Akcją ochrony zabytków archeologicznych objęto liczne pomniki najdawniejszej kultury na terenie województwa gdańskiego, chroniąc je przed zniszczeniem poprzez prowadzenie doraźnych badań ratowniczych, ratowniczo-rozwinętych, a także wydawanie orzeczeń konserwatorskich dla szczególnie ważnych z punktu widzenia badawczego obiektów, szczególnie naziemnych grodzisk i kurhanów. Wystarczy powiedzieć, że na eksponowanej w 1970 r. wystawie poświęconej dorobkowi Muzeum Archeologicznego w Gdańsku w XXV-lecie PRL ukazano plony badań przeprowadzonych na około 300 stanowiskach archeologicznych oraz że Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, pełniące od 1969 r. obowiązki wojewódzkiego konserwatora zabytków archeologicznych na obszar województwa gdańskiego, do r. 1978 przygotowało ponad 250 orzeczeń konserwatorskich. W r. 1972 ukazała się też drukiem broszura popularnonaukowa pt. *Chrońmy zabytki archeologiczne województwa gdańskiego* pióra mgr J. T. Podgórskiego. Gromadzenie zbiorów od podstaw odbywało się poprzez intensywne badania terenowe kierowane przez wszystkich pracowników merytorycznych Muzeum: Dzięki nim pozyskano pierwsze eksponaty datowane na środkową i młodszą epokę kamienia oraz I i II okres epoki brązu, zgromadzono materiały do kultury łużyckiej od III okresu epoki brązu do okresu H C, dalej stosunkowo bogate materiały przynależne do kultury wschodniopomorskiej (wejherowsko-krotoszyńskiej) od okresu H D do wczesnego i środkowego okresu lateńskiego z bogatą kolekcją popielnic twarzowych i typu twarzowego, dalej zbiory kultury oksywskiej i wielbarskiej, pochodzące przede wszystkim z cmentarzysk w Rumi, Pruszczu Gdańskim i Żukczynie, oraz liczne materiały kultury prapolskiej okresu wczesnośredniowiecznego. W badaniach tych brali udział następujący pracownicy Muzeum Archeologicznego w Gdańsku: archeologowie — mgr E. Choińska-Bochdan, mgr A. Łuka, dr L. J. Łuka, mgr M. Pietrzak, mgr J. T. Podgórski, mgr J. Szwed, mgr A. Szymańska, mgr A. Wapińska i mgr B. Wiącek, pracownicy techniczni — mgr A. Klejna, mgr E. Erzepki, K. Dampz i F. Kilimon. Z ramienia Muzeum badaniami kierowali też mgr G. Jeziorska, dr A. Niwiński i mgr Z. Szafrąński z Warszawy oraz mgr E. Skarbek z Lęborka. Natomiast analizę antropologiczną przepalonych kości ludzkich kultury wschodniopomorskiej przez lat kilkanaście opracowywała i drukiem ogłaszała doc. dr hab. J. Rzczycka.

W latach 1965—1978 Muzeum Archeologiczne w Gdańsku wydało drukiem 7 tomów własnego organu pt. „Pomorania Antiqua”, 3 zeszyty serii popularnonaukowej oraz składanki i foldery ilustrujące wystawy i zbiory Muzeum. Ponadto przy współpracy Muzeum Archeologicznego w Gdańsku ukazał się drukiem *Przewodnik po zbiorach Ziemi Gdańskiej* oraz *Przewodnik po muzeach Ziemi Elbląskiej*, oba w trzech wersjach językowych.

1979 r.

1. Prace dydaktyczno-oświatowe

W związku z koniecznością zamknięcia wystaw stałych w Muzeum spowodowaną pracami remontem kapitalnym działalność dydaktyczno-oświatowa placówki ograniczyła się w 1979 r. do eksponowania wystaw czasowych i oświatowych w terenie. Ekspozycja pt. „Uzbrojenie w dawnej Polsce” została wystawiona w dwóch filiach Biblioteki Publicznej w Gdańsku-Przymorzu, w Bibliotece Publicznej w Luzinie oraz w Klubie Garnizony w Gdańsku-Wrzeszczu, a wystawę pt. „Pradzieje Pojezierza Kaszubskiego” udostępniono uczniom Szkoły Podstawowej nr 79 w Gdańsku oraz Zespołowi Szkół Rolniczych w Rusocinie pod Pruszczem Gdańskim. Poszerzoną wystawę o tej tematyce przekazano do Klubu Międzynarodowej Prasy i Książki w Gdańsku, który też wydał drukiem folder pt. *Pradzieje Pojezierza Kaszubskiego* w opracowaniu doc. dr hab. Leona Jana Łuki. Do wystawy w MPiK dołączono też ciekawsze eksponaty ilustrujące temat. Wreszcie nawiązano kontakt z Wojewódzkim Ośrodkiem Kultury w Gdańsku w celu wyeksponowania w 1980 r. w gminnych ośrodkach i miejskich domach kultury sporządzonej wystawy pt. „Pradzieje Pojezierza Kaszubskiego” i wydania folderu o tej ekspozycji. Wystawy Muzeum eksponowane w terenie zwiedziło ogółem 12 800 osób.

Z okazji 750-lecia Gniewa i ziemi gniewskiej, przypadającej w roku sprawozdawczym, Muzeum Archeologiczne w Gdańsku prowadzące od 1975 r. badania archeologiczne w ramach prac rewaloryzacyjnych nad zabytkowym zespołem miejskim i zamkowym, przygotowało okolicznościową wystawę złożoną z zabytków oryginalnych, plansz rysunkowych i fotografii, obrazującą dzieje miasta Gniewa we wczesnym i późnym średniowieczu w świetle wykopalisk.

Na przełomie lat 1978/1979 Muzeum Archeologiczne w Gdańsku wspólnie z Oddziałem Gdańskim Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego i Gdańskim Towarzystwem Naukowym zorganizowało „Tydzień Archeologii i Numizmatyki”, na który złożyły się odczyty o treści archeologicznej i numizmatycznej oraz wycieczka do ważniejszych stanowisk archeologicznych.

Dział pracy naukowo-oświatowej uczestniczył też w naradzie zorganizowanej w Inspektoracie Oświaty Urzędu Miejskiego w Gdańsku, poświęconej spopularyzowaniu archeologii na terenie szkół.

Kontynuowano też akcję odczytową w szkołach i bibliotekach Trójmiasta oraz odczyty na terenie działania ekspedycji terenowych. Ogółem ogłoszono 35 odczytów i prelekcji.

W środkach masowego przekazu (PR i PTV) podawano informacje o akcjach dydaktyczno-oświatowych i wynikach badań terenowych naszej placówki.

2. Badania naukowe i terenowe

Muzeum Archeologiczne w Gdańsku zorganizowało w 1979 r. szereg ekspedycji badawczych na stanowiskach młodszej epoki kamienia (Osłonino, gm. Puck — osada kultury rzucewskiej, Rewa, gm. Kosakowo — osada kultury rzucewskiej), kultury łużyckiej (osada w Siemirowicach gm. Cewice,

na której stwierdzono też występowanie śladów osadnictwa innych kultur, oraz na cmentarzysko w Chwarznie, gm. Stara Kiszewa, na którym obok elementów przynależnych do kultury łużyckiej okresu H C występowały jeszcze obiekty przynależne do kultury wschodniopomorskiej — wejherowsko-krotoszyńskiej), dalej w Rumi, gm. loco, i Luzinie, gm. loco, z osadnictwem kultury wschodniopomorskiej, na cmentarzysku kultury pruskiej z V—VIII w. n.e. w Nowince, gm. Tolkmicko, oraz na kilku grodach i osadach wczesnośredniowiecznych, położonych w Owidzu, gm. Starogard Gdański, Gniewie, gm. loco, Gronowie Górnym, w woj. elbląskim, i Pruszczu Gdańskim, stan. 5, gm. loco. Wszystkie one dostarczyły znacznej ilości interesującego z punktu widzenia badawczo-poznawczego materiału zabytkowego. Liczba nowych nabytków pozyskanych w ciągu 1979 r. wynosi 982 sztuki.

Pracownicy naukowemu Muzeum kontynuowali w okresie sprawozdawczym podjęte prace nad analizą pozyskanych przez siebie w drodze badań terenowych materiałów wykopaliskowych, a także prowadzili prace nad przygotowaniem do druku wybranych zagadnień badawczych. Już w najbliższej przyszłości będzie można przystąpić do opracowania pełnej monografii Pruszcza Gdańskiego i jego najbliższej okolicy. Ogromna liczba stanowisk (ponad 20, w większości przebadanych dokładnie w okresie między- i powojennym), które dostarczyły licznych obserwacji i zabytków wielkiej wagi naukowej, rokuje uzyskanie dość dokładnego obrazu kształtowania się osadnictwa na nabrzeżu dawnego jeziora lagunowego i na trasie dróg handlowych przebiegających przez okolice Pruszcza Gdańskiego. Wystarczy powiedzieć, że tylko do kultur: łużyckiej, wschodniopomorskiej, oksywskiej, wielbardskiej i prapolskiej odnoszą się liczne osady, cmentarzyska i kilka skarbów.

W 1979 r. Muzeum wydało drukiem w Wydawnictwie „Ossolineum” tom VIII i tom IX własnego organu pt. „Pomorania Antiqua” o łącznej objętości 61,1 arkuszy wydawniczych, zawierające 7 rozpraw, 11 prac materiałowych, oraz 2 bibliografie archeologii pradziejowej i wczesnośredniowiecznej Pomorza Wschodniego za lata 1970—1976 obejmujące 420 pozycji bibliograficznych. Placówka nasza przygotowała też do druku tom X „Pomorania Antiqua”, zawierający 6 rozpraw i 3 sprawozdania z działalności Muzeum. Tom ten ze względu na panujące w kraju trudności przemysłu papierniczego został z konieczności zmniejszony do ok. 20 arkuszy wydawniczych. Jednocześnie przystąpiono do kompletowania materiałów do tomów XI i XII „Pomorania Antiqua”.

Na przełomie lat 1978/1979 ukazały się drukiem w Krajowej Agencji Wydawniczej w Gdańsku barwne składanki poświęcone przyszłym stałym wystawom naszej placówki. Składanki te, w liczbie siedmiu, zostały opracowane przez następujących autorów: 1. mgr Jerzy Szwed, *Epoka kamienia oraz I i II okres epoki brązu na Pomorzu Wschodnim (10 000—12000 p.n.e.)*, 2. mgr Aleksandra Szymańska, *Pomorze Wschodnie na przełomie epoki brązu i żelaza*, 3. doc. dr hab. Leon Jan Łuka, *Pomorze Wschodnie u progu wczesnej epoki żelaza*, 4. mgr Mirosław Pietrzak, *Wenedowie na Pomorzu Wschodnim*, 5. mgr Elżbieta Choińska-Bochdan, *Pomorze Gdańskie we wczesnym średniowieczu (VII—XIII w.)*, 6. dr Barbara Lepówna, *Gdańsk wczesnośredniowieczny*, 7. mgr Janusz T. Podgórski, *Zgłaszajmy odkrycia archeologiczne*.

3. Prace wewnątrzmuzealne

Z powodu kontynuowania w 1979 r. remontu kapitalnego w gmachu Muzeum poszczególne pracownie i działy przeniesione zostały do dwóch sal (na parterze i na I piętrze) nowo wybudowanych kamieniczek przy ul. Dzianej 9—11. Realizowały one swoje zadania w niezwykle trudnych warunkach. Z tych samych przyczyn zostały przeniesione do sali na II piętrze wspomnianych kamieniczek wszystkie magazyny zbiorów naukowych.

W związku z koniecznością przeniesienia z powodu remontu pracowni fotograficznej do pomieszczeń pracowni konserwatorskiej zostały znacznie ograniczone warunki realizowania jej prac. Mimo to pracownia fotograficzna realizowała dokumentację połową wszystkich prac terenowych, przygotowywała materiały na potrzeby archiwalne, wystawiennicze i publikacyjne.

Pracownia konserwatorska z kolei wykładała i rekonstruowała napływające na bieżąco materiały z wykopalisk (m.in. z Owidza, Pruszcza Gdańskiego, stan. 5), dokonała renowacji ceramiki z dawnych badań, zakonserwowała kilkadziesiąt fragmentów skóry z badań prowadzonych w Gniewie oraz przystąpiła do pierwszych prac nad konserwacją zabytków brązowych.

Pracownia graficzna brała udział w pracach wykopaliskowych w Pruszczu Gdańskim, stan. 5, współdziałała przy opracowaniu wystaw czasowych i oświatowych, wykonywała nowe rysunki niektórych planów grobów i zabytków z badań prowadzonych w latach ubiegłych w Pruszczu Gdańskim, stan. 10, oraz w Żukczynie, gm. Pruszcz Gdański, oraz przygotowywała rysunki na potrzeby archiwalne i do publikacji.

Główny inwentaryzator zbiorów opracował nowe zasady gromadzenia zbiorów i archiwaliów, przeprowadził kontrolę stanu opracowania zbiorów z lat 1953—1978 na kartach katalogu naukowego, prowadził rejestr ruchu muzealiów i depozytów.

W 1979 r. wprowadzono zasadę prowadzenia przez poszczególne działy osobnych ksiąg inwentarzowych.

Biblioteka Muzeum zwiększyła swój stan posiadania o blisko 700 pozycji, osiągając na koniec roku stan 12 916 tomów o ogólnej wartości 993 544 zł. W związku z dokonaniem we wrześniu roku sprawozdawczego włamaniem do pomieszczeń bibliotecznych przeprowadzono w niej w okresie od 25 X do 20 XI 1979 r. wyrywkowe skontrum.

4. Działalność administracyjna i gospodarcza

Budżet. Etaty

Budżet w 1979 r. w zakresie wydatków bieżących wyniósł 4 180 900 zł, co stanowiło wzrost o 437 tys. zł w stosunku do wydatków w r. 1978.

W ramach zwiększonych kredytów budżetowych na bieżącą działalność Muzeum zwiększony został m.in. osobowy fundusz płac w związku z przeprowadzoną od 1 stycznia 1979 r. podwyżką płac w muzealnictwie. Na podstawie decyzji Prezydium Rządu pracownicy Muzeum otrzymali podwyżki uposażeń w granicach od 200 do 800 zł.

Liczba zatrudnionych pracowników w stosunku do r. 1978 pozostała na tym samym poziomie i wynosiła 31 pełnozatrudnionych i 6 niepełnozatrudnionych.

W marcu 1978 r. przeszły na emeryturę dwie pomoce muzealne, długoletnie pracownice Muzeum: Regina Haas i Maria Rymkiewicz. W związku

ze zwolnionymi etatami dyrekcja Muzeum dokonała przesunięcia jednego etatu do działu ochrony zabytków archeologicznych oraz zatrudniła dodatkowo 1 archeologa — mgr Danutę Król. Ponadto w IV kwartale 1979 r. w pracowni fotograficznej rozpoczęła pracę Grażyna Pająk, absolwentka Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych w Gdyni-Orłowie.

W ciągu roku awansowano ośmiu pracowników Muzeum.

Remonty kapitałne

W ramach prowadzonej adaptacji i modernizacji Muzeum w 1979 r. kontynuowany był remont kapitałny obiektu. Na ten cel przewidziane zostały w budżecie nakłady finansowe w wysokości 3410 tys. zł.

W trakcie wykonywanych robót budowlano-montażowych przez generalnego wykonawcę, PP Pracownie Konserwacji Zabytków w Gdańsku, przeprowadzone zostały następujące prace: 1. dokonano wzmocnienia fundamentów pod piwnicami budynku głównego, 2. adaptowano na salę kinowo-prelekcyjną dotychczasową salę ekspozycyjną i odczytową, 3. przebudowano pomieszczenia magazynu gospodarczego i pokój socjalny i adaptowano je na pracownię fotograficzną, 4. dokonano modernizacji i przebudowy niektórych pomieszczeń w poszczególnych działach i pracowniach, stosownie do aktualnych potrzeb i wymogów, wynikających z przepisów o bezpieczeństwie i higienie pracy, 5. przeprowadzono remont klatki schodowej, korytarzy i częściowy w piwnicach, 6. dokonano wymiany instalacji elektrycznej i przeciwpożarowej oraz wykonano ruraż do instalacji przeciwwłamaniowej.

Ponadto dyrekcja Muzeum prowadziła starania o ulokowanie w planie produkcyjnym Gdańskich Fabryk Mebli zamówienia na wykonanie mebli do sal ekspozycyjnych i biblioteki.

Mimo uciążliwych warunków pracy wszystkie zadania wynikające z planów pracy realizowane były na bieżąco. Wzmocniona działalność prowadzona była przez dział administracyjno-gospodarczy, nadzorujący prace remontowe w budynkach.

Działalność gospodarcza

Na zakupy inwestycyjne przeznaczona została w 1979 r. kwota 1 508 785 tys. zł. W ramach posiadanych środków zakupiono między innymi urządzenia przeciwwłamaniowe, wyprodukowane przez Zakład Doświadczalno-Rehabilitacyjny w Konstancinie, samochód terenowy UAZ (przekazany tutajszemu Muzeum przez Państwową Operę i Filharmonię Bałtycką), 5 stołów kreślarskich, kopiarke elektrostatyczną. Z kredytów budżetu terenowego zakupiono pod kątem wyposażenia nowych pomieszczeń między innymi 28 szaf metalowych do teczek wiszących i 17 szaf do archiwum fotograficznego, 17 foteli obrotowych do pracowni i działów, 11 szaf internatowych na odzież ochronną, regały biblioteczne, szafy na dokumentację, 2 sumatory oraz sprzęt wykopaliskowy, w tym 12 namiotów.

W II kwartale 1979 r. przeprowadzono kontrolę prokuratorską pod kątem zabezpieczenia zbiorów i majątku Muzeum.